

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aurum Sapientvm, Sive Ars, Sine Scelere, & cum virtute,
ditescendi**

Masen, Jacob

Coloniae Ubiorum, 1661

Caput IX. Aurumne arte aliqua humana produci, opesque hac via magno
lucro augeri possint?

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55377](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55377)

subet, civibusque nunciari, hoc illorum esse, non suum argentum, & ut quisque sibi ab usurario spoliatus vendicet, quod proprium est. Quo æquitatis exemplo commoti cives, & Abbati bene precati, per delectos viros indigis, injuriamque perpessus æs omne distribuerunt. Monasterium autem brevi tempore ad eò luculentis opibus locupletatum est, ut cōstaret decuplo remissam ab Archimandrita pecuniam auctam esse, maximumque fuisse fœnus, tã improbum fœnus damnasse, Repetani cum D. Ambrosio concludamque: *Ecce bonum fœnus de malo factum est, ecce irreprehensibilis fœenerator. Vade, & fac similiter.*

C A P U T IX.

Aurumne arte aliqua humana produci, opesque hac via magno lucro augeri possint?

EXspectabunt fortè nonnulli, ut cum de auro Sapientum instituta nobis dissertatio est, artem hic Chymicam auri conficiendi tradam. Hæc enim via, & facillima, & minimè sumptuosa ad opes parandas videtur. Quisquis enim possederit aurum, hic cetera omnia, ad mortalium in hac vita felicitatem spectantia, possidere, non immeritò existimatur; cum auro licitemur universa.

Magna vis Auri: quod si Venusino vati credimus.

*Aurum per medios ire satellites,
Et perumpere amat saxa, potentius
ictu fulmineo. Lib. 3. Od. 16.*

Fulmen tantum prostermit corpora, aurum etiam animos. Nihil inter metalla illustrius natura parit. Ut si artis humanæ ingenium ad conficiendum elevari possit, magnum divinæ potentiæ opus æmulari existimandum sit.

Verum si quod ego auri conficiendi secretum hac in arte possideam, jure ambigam, an vulgo illud arcanum prodendum sit? Plus enim me ad utilitatem proximi contulisse momenti credam, si aliquid de auri cupiditate detraxero, quam ambiguis augendi rationibus adjecero. Ejusdem Vatis monitum est.

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Qui tamen hac de arte etiam differentem audire est volupe, pauca quæ de illa accepi communicare non gravabor, ac fortasse ad illius quoque conficiendi rationem optimam securissimamque conferre aliquid poterō.

Multi aurum tale esse naturæ opus censent,

sent, quod arte nulla imitabile sit. Licet enim quædam egregia artis sint opera, quæ naturæ quodammodo ingenium præstantiâ & dignitate superent; ut palatia manibus hominum fabricata, instrumenta musica, machinæ bellicæ, horologia, naves, atque ejusdem generis opera: tamen in his natura arti subvenit, neque substantiæ rerum mutantur, sed caducam tantum induunt ab arte formam. Verùm si metalla cetera hydrargyro confusa, lentoque excocta igne, auri naturam subirent, substantiarum utique intercederet mutatio: tantò magis admiranda, quòd ignobilior nobilioris naturam sumeret. Nam quid obsecro hydrargyrum, metallorum quædam spuma & excrementum pestilens, cum auro argentoque simile possidet? Verùm quidem est, quòd solum aurum suscipiatur ab hydrargyro, velut in sinu complexuque fovendum. Ideoque ad sociandum argento aliisque metallis, in deauratione consueta, aurum, illius sæpe usus necessarius sit. tamen hic auri appetitus hydrargyrum non magis ad naturæ similitudinem provehit, quàm vulpem cum gallina, Lupum cum ove conjungit eorundem appetentia. Certè ubi ad ignem sic inaurata adhibeatur (in quo potissimum probatur
N 7   aurum)

aurum) diffluit ac evanescit hydrargyrum, auri decus illuceffit. Unde ingens utriusque discrimen manifestum est. Neque aliud è fornaculis Chymistarum expectandum, quàm ut hydrargyrum pestilens sensim in fumum resolvatur, sibi incubantibus alchymistis vitam breviet, nihilque præter colorem aliquem, ab affuso simul auro perfusaque metallis ceteris relinquat, quidquid denique hi coctores, decoctoresque rerum suarum, splendide somnient.

Sed exemplis se existimant probare posse, quòd ars naturæ opera suo possit studio assequi. Cùm non minus ex gallinarum ovis pulli in calidis fornacibus, quàm à gallinis incubantibus excludantur. Addam ego, & homines repertos esse, qui ovis sub axilla fotis galios denique gallinaceos excluderint. At parum hoc argumento vincitur, quando aliud nihil ex ovo producitur, quàm quod in semine continet, ac nec anser quidem ex gallinaceo anserem queat procreare, quantumvis suo ovum calore recludat. Quis igitur speret igniū terrestrium vi, quod igne cœlesti, vix uno excoquitur aurum seculo, aliquot mensium, vel etiam annorum spatio satis excoquendum: ut naturam jam non sequi tantum, verùm & excellere ars longè videatur, Et

Et sanè licet in quibusdam ars naturæ ac-
cederet, nulla tamen ratio persuadet, in re
tali, quam Deus raram pretiosamque adeò
esse voluit, ut aurum argentumque est, hanc
artifacultatem indulgisse, ut suo ingenio
assequeretur homo, quòd inter rarissima
ipse naturæ opera excitare voluit. Quin &
evertere una manu in hominum societate
alenda videretur, quod ad hanc fovendam
altera manu excitatum est. Nam si aurum
arte esset parabile: omnis hominum, magnis
lucris inhiantium, opera, ad hanc artem di-
scendam occupandamque verteretur: ac de-
nique sua aurum copiâ vilesceret, & rarius
quicquam pretiosiusque in communem
mercimoniorum usum traducendum esset.
Jam verò, cum in pretio atque æstimatione
rarioris æris, hoc velut negotiationis fun-
damentum, animamque ejus præcipuam
Deus constitutam voluerit: Frustra huc
mortalium industria vertitur, & arte occu-
pare nititur, quòd natura, velut ex semine
fructum, iussa est, opportuno tempore lo-
coque, progenerare.

Verùm quod nonnulli artificum huc suâ
pertingere industriâ visi quibusdam sint, ac
secreta artis via ad auri conficiendirationem
pertigisse, hoc multorum studia ad insaniam
usque

usque accendit. Ejus nobis rei Bodinus ^a in facto Sociorum Guilielmi Constantini peritissimi apud Gallos Chymici, testis esse potest. Illi enim, cum longa metallorum excoctione, temporis, laboris, rerumque impendio nihil ad auri confectionem profecissent, denique ad detestandum facinus conversi, Diabolum in consilium accersivere. Nec tam fidis sibi clientibus vaser artifex defuit. Sub specie elegantis Nymphæ coram ille animarum insidiator apparuit, iussitque illos ex sex metallis liquefactis, affuso hydrargyro, malagma conficere. quod philosophici, ut vocant, lapidis materies futura esset. Sed hydrargyrum, seu Mercurius affusus, postquam ingenti sonitu metalla disjecisset, ipsosque artifices in fugam verteret, Dæmonem, cachinno ferunt edito, attonitos hoc rursus erexisse dicto, *strenuè laborate*. Qui Dæmonis hortatu, tam pertinaci labore aurum sunt consecrati; ut cum omnes huc opes nequicquam contulissent: Paupertatis deinde remedium ab alio labore petere coacti sint.

Quid? quod non minus illi, qui auri conficiendi rationem invenisse se gloriati sunt, quam qui ea se exspectatione excidisse fassi,

ad

^a Lib. 3. Damon. cap. 30

ad extremam inopiam redacti inveniantur. Joannes Aurelius Augurellus auri conficiendi rationem abs se repertam usurpatamque Virgiliano carmine decantavit, sed ipse quantum fidei emolumentique huic inesset, abunde testatus est, quando moriens in egestate decessit. Cajus Caligula auri cupidissimus, cum ex auripigmento, quod in Syria fodiebatur, aurum excellens quidem specie, ut refert Plinius *b* at pondere tam exili confecisset, ut impensæ fructum excederent, destitit. Nil mirum tam felix horum artificum vix quisquam repertus est, qui in Chymicos foculos plus auri non insumpserit, quam eduxerit. Cùm qui aurum hinc probatum eruunt, illud antè, vix minori quantitate comminutum in pulveres, huic quàm excoquunt massæ aspergant. Hac arte Ernestus Marchio Badensis, si *Hieronymo Medero in Acroamatis* credimus, delusus est. Aderat illi Chymista suæ artis venditator, jamque apparatus metallorum affusique mercurii prævio, magnam Duci spem fecerat Constitutis omnibus, quæ Dux alterius directione adornabat, unus, inquit pulvis, qui voce Arabica *Res* dicitur, nos deficit, sed ex pharmacopolæo quovis, aut circumfo-
ranco

b Hist. nat. l. 33. c. 4.

raneo haberi poterit. Ergo famulus à Duce missus, qui pro aliquot sestertiis hunc pulverem emeret. incurrit ille in circumforaneum haud procul arce, quem Chymista socius personatum agebat, ille rogatus de pulvere Res, pro numinis paucis bonam eius quantitatem offert. Ex auro hic erat in pulveres comminuto: accipit Dux, & partem illius, ut monebat fraudis artifex, massæ aspergit, quæ cum educta, verum auri pondus speciemque ostentaret, Dux velut insigni arcano lætus, Chymistam bene muneratum dimisit. Atque ad Chrysopeæiam reversus, alteroque lætus ex pulveribus aspersis successu, cum deinde pro simili pulvere ad officinas diversas famulum nequicquam dimitteret, res suas se per impostorē amisisse postremò deprehendit. Pari anno. 1519. Venetus quidam alchymista Bragadinus Ducem Bavarix aggressus est, & postquam alios hac fraude captasset. Sed Dux imposturâ cognitâ, hominem splendido comitatu apparatuque incedentem, teneri in vinculis, atque ex equuleo causam dicere iussit. Hunc tamen reo honorem habuit, quòd ex ferreo patibulo inaurato suspenderit, postquam ex auri ramentis pulveribus-

& *Guarionis in Greuel der Welt.*

veribusque carbonibus immixtis, se ita illu-
fisse curioso cupidoque orbi fassus esset.

Nec videtur dubitandum, quin Antonius
Tarvisinus, quem Cardanus meminit, *d* in
Venetorum procerum confessu aurum re-
pentè ex Mercurio produxisse, hoc pulvere
usus sit; cum sibi idem à Gallo hospite ta-
lem honorarii loco pulverem oblatum fa-
teatur. De Raimundo Lullio, quem in arce
Londinensi circa an. 1400. probatum Regi
aurum hac arte exhibuisse memorant, idem
meritò existimabis.

Ceterùm longa excoctione aliorum me-
tallorum, se mercurio, auri, vel argenti se-
minibus asperso, denique aurum argen-
tumve minus probatum, lento longoque
igne posse excoqui, quorundam experientia
videtur evincere. Verùm expensæ plerum-
que lucrum vincunt, neque auri argentine
ex natura laborati proprietates omnes asse-
quitur, vim durationemque non æquat.
Quare postquam Martinus Delrio *e* contra
alios statuisset, aurum arte produci posse,
tamen à communi mercimoniorum & me-
dicinæ illud usu proscribit. *Lucrum, inquit,
ex hac arte illicitum est: non enim licet hoc*
AURO,

d Lib. de Metallis.

e Lib. I. disq. Mag. c. 5.

auro uti ad commercia contractusque &c. Nam aurū istud, nunquam habet proprietates omnes veri auri: vel id adeo contingit raro, ut censeri dūsit non contingere. Non licet etiam id facere, ut in medicamentis quis eo utatur: nam propter rationem memoratam, nec veri auri vires salutare habere, nec noxiis qualitatibus ab igne carbonario, & venenato hydrargyro contractus, carere censendum est.

Denique, non facile cuiquam hujus artis tractationē suaserim, nisi forte opulēti sint sint proceres, qui neque temporis, neque opum jaēturam æstimantes, alchymiaē, citra cupiditatē se impendant. Quod hæc quædā insidiarum officina sit, in qua Dæmon sua adversus hominem arma procudat, à sacris rebus mentem abstrahat, ad spem temporalem, lucrumque, studio plerumque immoderato, convertat. Hic illud Christi in primis locum habet. *non potestis Deo servire & Mammonæ.* Postremo quicumque hoc negotium tractant, valetudinis ac vitæ detrimenta non exigua patiuntur, in capitis vertiginem & stuporem mentis non raro præcipitantur. Cùm pestilens ille sit, ex hydrargyro, & carbonibus fumus: qui vix potest satis caveri, ut nobis aurifabri, vel suo colore

colore testes esse poterunt, si crebro hanc materiem pertractent.

Vides igitur, amice Lector in hac arte nihil præsidii ad opes cumulandas, verasque divitias obtinendas esse. Et nec ex universa quidem alchymistarum historia, exemplum beati ex hoc artificio hominis depromi solere. Adeò importunè aurum sectantibus Deus omnia adversari voluit: ut sapiens *beatum* hunc dicat, *qui post aurum non abiit.* Aurum nemo facilius obtinuit, quàm qui didicit pro Deo contemnere.

Aliam ego longè certiozem auri conficiendi rationem cuilibet præscripsero, quam duobus verbis Græci sapientes complexi videntur *ἀπέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι, sustine & abstine.* Labores vigilasque tuo in statu ac munere, in quo te Deus collocavit, constanter *sustine,* & certus esto, si tuo non defueris operi, Deus provida liberalitate non deerit; opes colliges. Ager cultus suam dabit messem, vitis bene curata locupletem vindemiam, negotiatio strenuè tractata suum lucrum, advocatio diligenter obita suum successum, administratio nō neglecta pingue stipendium, respublica studiosè defensa opulentum tributum. Tantum agendo patiendoque, quidquid molestiarum in hoc munere est, forti-
ter

ter *sustine*. Proposita tibi laboris ac patientiæ opulentissima mercede. Si, inquit D. Augustinus de S. Stephano *f. te aliquis homo dives in hoc seculo vellet adoptivum filium facere, quomodo servires, quas ei dignitates impenderes? Servitia durissima, & turpissima sustineres convitia, ut ad caducam & fragilem hereditatem ipsius pervenires.* Non alia ad opes via inceditur, sive temporales illæ sint, sive æternæ, *sustinendum est.* qui nil patitur, nil obtinebit.

Alia multò etiam facilior auri cumulandi est ratio: *abstine*. Cum immoderato alios luxu sua videbis profundere, *abstine*: cum insolenti habitu corpus prodigè pretiosèq; colere, *abstine*: cum frequenti convivarum strepitu opplere domum & triclinia, vino ciboque profusius explere mensas, & stomachum obruere, *abstine*: cum in amplam splendidamque familiam, in servorum comitatum, equorum, rhedarumque apparatus, multa, ad ostentationem magis, quàm necessitatem insumere; *abstine*: His aliisque si dignam viro prudenti moderationem adhibueris, intraque conditionis tuæ metas, nec contracta nimium manu, nec aperta nimium versaberis; intelliges te optimas con-

ficiendâ

f. Sermon. 5.

ficiendi auri rationes esse assecutum.

Exemplis in re notissima omniumque oculis exposita utendum non existimo. Suam quisque ætatem, quam aliquantò proventior inspexit, consulat, aut majoribus natu in Rep. ubi versatur discat, quot quamque repentinas sæpe unius seculi familiarum revolutiones intueatur: quæ, vel ex humili sorte ad egregias opes splendoremque emergant; vel ex primæ fortis hominibus ad tenuem fortunam, neglectumque sui nominis recidant: & animadvertet, hos in otio immoderatoque luxu, tanquam in lubrico incedentes corruisse: illos per castigatæ, laboriosæque vitæ gradus ad summa enixos, felicitatem hanc occupasse. Quorum fortè nepotes mollius enutriti, quique citra laborem in tam locupletis fortunæ sinum veniunt, inertiam ac profusione rursus amittent, quidquid majorum studio ac parsimonia collectum est. Nam experti id sæpe didicimus. *Heronum filii noxa.* Quod observare parentes illos velim, qui magis de cumulandis opibus, quam filiis, extra otium luxumque, seriò ad laborem bonasque artes excolendis solliciti, plus una manu destruunt, quam ædificant altera: cum instructam magis hereditatem, quam heredem esse cupiunt: domum-

domumque potius, quam habitatorem curent. Ita qui mercedem congregant, mittunt eam in sacculum pertusum. g Chymici plerumque tales sunt filii qui aurum optimum ad focum ollasque consumunt. His tamen alibi hac de re admonitionem reliqui.

Porro aliam præter hanc auri cumulandi rationem longè in Ethicis Christianæ disciplinæ præstantiorem felicioremq; reperio, quæ ex vilissimis quibusque rebus, obulo, aqua, siliquis, panis, micis, aurum docet elicere nobilissimum, opes citra jacturam discrimenque immensis incrementis augere. Legimus apud *Ælianum*, hominem rusticum Sinetam, officii honorisque causa Regi Persarum occurrisse, cumque deesset munus, quo suum Regi testaretur affectum, manu cava ex fonte aquam captasse, Regique obviam reverenter obtulisse, ut illius mereretur gratiam. Delectatum verò hominis illâ curâ Ataxerxen, mille daricis (Persarum numisma est) aureaque donatum phiala, abs se tanto munere exultantem dimisisse. Aquam homo iste felici metamorphosi sibi in aurum commutarat, dum submisso erga Regem animo obsequentis venerantisque subditi officium præstat. Non
dissimili

diffimili ingenio mulier Itala, ex vico Mon-
ragnano rustica Berthæ Henrici IV. Imperat.
conjugi, honoris gratia, filum pollice eru-
ditio subtilissimè ductum obtulit, quod mu-
nerata Imperatrix, tantum illi terrarum ob-
tulit, quantum oblati sibi filis posset cir-
cumdari. Res dictu mira, uno illo filiorum
glomere, tam amplas complexa possessio-
nes est; ut ex agresti villa ad patriciorum
opes translata, illustrem de Montagno Pata-
vinorum excitavit familiam. *h* En quantilla
ex re, liberali ingenio Reginae impensa,
quantum auri opumque collectum est!

Nescio an assequaris, quæ ex horum imi-
tatione argumenta de te ditando ducturus
sim. Neque enim hoc tantum suadebo, ut
sit tenuis fortunæ es, erga magnæ fortunæ
proceres liberali ingenio manuque sis; ut
qui se, nisi vilis sint animi, donis vinci non
facile patientur: Verum etiam, ac multò
maximè, ut cum Deo autore bonorum om-
nium liberalitate quadam incipias, aut per-
gas contendere: ita enim rebus tuis quàm
optimè consulturus es, quæque sorte exili
complecteris, amplissimis brevi opibus au-
gebis.

Mœcenas in Virgilium paucorum ver-
suum

h Bern. Scard. l. 3. hist.

suum oblatorum gratiâ sestertia effudit sex mille. Qui M. Antonio Imperatori poemâ dedicavit de piscibus, aureum pro versibus singulis nummum reportavit. *i* Rusticus Ludovico 12 ex Duce Aurelianensi ad regnum evedto, rapam unam (quarû antè partu in venatione delectatum noverat) observantiæ gratia detulit, & mille pro hac aureos recepit. An verò existimas Deum minus tua liberalitate capi, quàm generosi animi homines posse, qui turpe sibi ducunt largitione, præsertim ab inferioris sortis homine vinci?

Hoc profectò artificium nobile est, repente sæpè, ditescendi. Chymicorum illud imprimis votum est, ut cum parum in auri sperati massam effundunt, plurimum inde extrahant, utque labore exiguo, magnum fructum colligant. hoc quisquis erga Deum liberalis est, assequitur.

Quanto, ait Augustinus, labore digna est requies, que non habet finem? si verum vis comparare & verum iudicare, æterna requies æterno labore rectè emitur. Verum hoc est; sed noli timere, misericors est Deus &c. Ecce quantum pretium damus; quodammodo unam siliquam ad accipiendum thesauros sempiternos. Et alibi l. Quid tam vile, quid tam terrenum

i. volater. l. 17. antrop. f. In Psal. 93.

nam, quam frangere panem esurienti? tanti valet regnum caelorum. Scriptum est enim, Possidete paratum vobis regnum. Esurivi enim & dedistis mihi panem. Emit vidua duobus minutis : Emit Petrus relinquens retia. Quam profusa remuneratio oblatae etiam in calice frigidae à Christo promittitur. Quicumque, ait, potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae, tantum in nomine discipuli. amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Animadvertis hujus chymicae artificium, quemadmodum ab illa ad ingens pretium traducantur omnia. Unus haustus aquae frigidae indigenti oblatus, fiet illi fons aquae salientis in vitam aeternam. At, o Deus, qualis vitae! ubi inebriabuntur ab ubertate domus tuae, & torrente voluptatis potabis eos. o Leo orientis imperium meritus est, quod hominis caeci, in magna siti misertus, aquam sollicitè vestigatam repertamque obtulerit, nam lapsa caelitus post hoc factum voce imperator salutatus est, & haud multò post, Marciano mortuo, à senatu renuntiatus, à Patriarcha Anatolio coronatus est. p. Hæc, quisquis audis, quisquis sequeris, quid à Deo sperare non audeas, qui in altera nobis vita illa preparavit, quae

O 2 oculus

m Mat. 10. n Ioan. 4. v. 14. © Psal. 35.
p Niceph. l. 15. c. 50

oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt? Quare quisquis veras opes sectaris, atque ex minimis summas vis educere, hic da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo? Hæc sola est chymica, quæ nunquam fallit.

C A P V T X.

Ecclesiasticorum ac Religiosorum opes, in quare consistant, & quemadmodum augeri conservarique possint.

NEc Ecclesiasticorum, ac Religiosorum in hac arte, quemlibet cum virtute ditandi, me immemorem esse convenit. Nulli enim facilius ad hanc artem instrui poterunt. Nam pro his Deus ipse, vi promissionis suæ tenetur esse sollicitus, ne quid desit, quod experientiâ discimus quotidianâ, adeo mirabili ab illo providentiâ præstari, ut de iis verissimè paradoxon illud Apostolicum prædicari queat, quod sint tanquam *nihil habentes, & omnia possidentes.* ^a Qui Deo se addixit, huic majori cura Deus addictus est; & nisi talis fidem datam fefellerit, atque à Deo ad mundum conversus, *mittens manum ad aratrum, respiciat retro,* ^b Deus nunquam fallit. Israelitarum exercitum
maxi-

a 2. Cor. 6. v. 10. b Luc 9. v. 62.